

ENONKOSKEN KOULUN TEHOSTETUN HENKILÖKOHTAISEN OPPILAANOHIJAKSEN SUUNNITELMA

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	3
2. OPPILAANOHJAUS PERUSKOULUN YLÄLUOKILLA.....	4
2.1 Oppilaanohjauksen periaatteet	4
2.2 Ohjaus peruskoulussa	5
2.3 Laajennettu oppivelvollisuus ja oppimisen tuen uudistus.....	6
2.4 Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus.....	7
3. KÄYTETTÄVÄT OHJAUSTEORIAT.....	9
3.1 Sosiodynaamisen ohjausteorian soveltaminen	10
3.2 Ratkaisukeskeisen ohjauksen soveltaminen.....	11
4. ENONKOSKEN KOULUN TEHOSTETUN HENKILÖKOHTAISEN OPPILAANOHJAUKSEN SUUNNITELMA	12
4.1 Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen työn- ja vastuunjako	12
4.2 Eri toimijoiden rooli tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa.....	14
4.3 Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen yleiset toimintatavat lukuvuoden aikana	15
4.3.1 Ensimmäisen jakson toimenpiteet.....	16
4.3.2 Toisen jakson toimenpiteet	17
4.3.3 Kolmannen jakson toimenpiteet	18
4.3.4 Neljännen jakson toimenpiteet	18
4.4 Koulun työelämäyhteistyö ja työelämään tutustumisen (TET) järjestelyt.....	19
5. POHDINTA.....	21
LÄHTEET:	24

1. JOHDANTO

Oppilaanohjaus on olennainen osa perusopetuksen kokonaisuutta, jonka tavoitteena on tukea oppilasta hänen henkilökohtaisessa kasvussaan, koulutuspolkunsä rakentamisessa ja tulevaisuudenvalinnoissaan. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2015) korostaa ohjauksen jatkuvuutta, yksilöllisyyttä ja osallistavuutta. Enonkosken koulussa toteutetaan oppilaanohjausta opetussuunnitelman mukaisesti, silti on ollut tiedossa, että osa oppilaista tarvitsee tehostetumpaa ja kohdennetumpaa tukea ohjauksessa erityisesti yläluokilla, kun opintoihin liittyvät valinnat ja jatko-opintosuunnitelmat korostuvat.

Enonkosken koulun nykyinen ohjaussuunnitelma ei sisällä erillistä toimintamallia tai suunnitelmaa tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen toteuttamiseksi. Tämä puute näkyy erityisesti niiden oppilaiden kohdalla, joilla on vaikeuksia tunnistaa omia vahvuuksiaan, motivoitua opiskeluun tai hahmottaa jatko-opintomahdollisuuksia. Ilman selkeää toimintamallia ohjaus saattaa jäädä hajanaiseksi, satunnaiseksi tai jopa kokonaan toteutumatta niiden oppilaiden kohdalla, jotka sitä eniten tarvitsisivat.

Oppivelvollisuuslain uudistus (1214/2020) nosti nuorten oppivelvollisuuden suorittamisiän 18 ikävuoteen. Samalla kouluille tuli velvoite tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen antamisesta (Laki perusopetuslain muuttamisesta 1216/2020 11 a §) Tehostetulla henkilökohtaisella oppilaanohjauksella pyritään heikommassa asemassa olevan oppilaan oikeuteen saada riittävää ohjausta. Myös oppimisen tukea on uudistettu ja tämä perusopetuslain muutos astui voimaan 1.8.2025. Kolmiportaisesta tuesta luovutaan ja tilalle tulee ryhmä- ja/tai oppilaskohtaiset tukimuodot.

Tämän kehittämistehtävän tavoitteena on laatia Enonkosken koululle tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen suunnitelma, joka tarjoaa selkeän ja käytännönläheisen rakenteen yksilöllisen ohjauksen toteuttamiselle. Kehittämistehtävä pohjautuu koulun tarpeeseen vastata paremmin oppilaiden yksilöllisiin ohjauksellisiin tarpeisiin ja rakentaa toimiva malli, joka voidaan vakiinnuttaa osaksi koulun toimintakulttuuria ja moniammatillista yhteistyötä. Suunnitelman lähtökohtina toimivat ratkaisukeskeinen- ja sosiodynaaminen -ohjausteoriat, jotka yhdessä tukevat oppilaan osallisuutta, toimijuutta ja realistista tulevaisuusajattelua.

2. OPPILAANOHJAUS PERUSKOULUN YLÄLUOKILLA

Valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti oppilaanohjausta on 7.-9. luokkien aikana vähintään 2 vuosiviikkotuntia (Opetushallitus, 2015). Oppilaanohjausta annetaan oppitunneilla luokkamuotoisena, pienryhmä- sekä yksilöohjauksena. Lisäksi oppilaat tutustuvat työelämään sekä saavat kokemusta työelämästä. Oppilaanohjaus on koko kouluyhteisön tehtävä, mutta siitä vastaa erityisesti oppilaanohjaaja. Yhteistyötä tehdään kotien ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa moniammatillisesti. Oppilaanohjauksen tehtävänä on tukea oppilaan opiskelunvalmiuksia ja itsetuntemusta. Oppilasta tuetaan löytämään vahvuutensa, tekemään valintoja sekä suunnittelemaan jatko-opintojaan.

2.1 Oppilaanohjauksen periaatteet

Opetushallituksen Hyvän ohjauksen kriteerien (2023) mukaan ohjauksen keskeisinä periaatteina ovat oppilaslähtöisyys, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus, monialainen yhteistyö, jatkuvuus ja suunnitelmallisuus sekä tulevaisuus- ja urasuuntautuneisuus. Ohjaus lähtee oppilaan yksilöllisistä tarpeista, hänellä on oikeus saada tietoa, tukea ja ohjausta omien valintojensa tueksi oikea-aikaisesti. Ohjaus on monialaista yhteistyötä, siinä on mukana oppilaanohjaaja, opettajat, kuraattorit, psykologit, huoltajat ja tarvittaessa muut asiantuntijat. Ohjauspalvelujen on oltava kaikkien oppilaiden saatavilla, se on osa kaikkien oppilaiden koko opintopolkua. Ohjaus tukee yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koulussa (Opetushallitus, 2023).

Ohjaukselle ja oppilaanohjaajan työlle on laadittu eettiset periaatteet Suomen opinto-ohjaajat ry:n (2021) toimesta. Oppilaanohjaaja kunnioittaa oppilaan itsemääräämisoikeutta ja tukee tätä tekemään omia, perusteltuja valintoja. Oppilaalle esitellään erilaisia koulutus- ja uravaihtoehtoja tasapuolisesti ja häntä ohjataan tekemään päätöksiä omien kiinnostuksen kohteidensa, vahvuuksiensa ja tavoitteidensa pohjalta. Ohjauksen tulee aina perustua totuudellisuuteen. Tämä tarkoittaa, että oppilaanohjaaja toimii rehellisesti ja hienotunteisesti, tarjoten oppilaalle ajankohtaista, monipuolistä ja luotettavaa tietoa. Samalla oppilasta ohjataan tarkastelemaan tietoa kriittisesti ja arvioimaan eri vaihtoehtojen merkitystä omassa elämäntilanteessaan. Luottamuksellisuus on olennainen osa ohjaussuhdetta. Kaikki ohjauksessa käsiteltävät asiat pysyvät luottamuksellisina myös digitaalisissa ja muissa muuttuvissa ympäristöissä. Tietoja voidaan jakaa vain ohjattavan edun niin

vaatiessa ja silloinkin ensisijaisesti hänen kanssaan asiasta keskustellen. Kaikessa toiminnassa noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä. Ohjauksen tulee olla riippumatonta, oppilaanohjaaja tunnistaa omat arvonsa ja yhteiskunnalliset sekä kulttuuriset vaikutteet, mutta toimii silti puolueettomasti ja eettisesti kestävällä tavalla. Ohjauksen tulee olla kaikkien saavutettavissa, esteettöntä ja sukupuolisensitiivistä, jotta jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen omien valintojensa tekemiseen. (Suomen opinto-ohjaajat ry, 2021.)

Oppivelvollisuuslain laajentaminen ja oppimisen tuen uudistukset ovat laajentaneet oppilaanohjaajan roolia kohti yksilöllisempää, verkostoituneempaa ja vastuullisempaa ohjaustyötä. Oppilaanohjaajista on tullut entistä keskeisempiä toimijoita nuorten koulutuspolkujen turvaamisessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Laajennettu oppivelvollisuuslaki tuo enemmän velvoitteita nuorille ja ohjaajille, mutta samalla ohjauksessa on varmistettava, että nuoren oma ääni ja tahto tulevat kuulluiksi. Oppilaanohjaajan on mietittävä, kuinka ohjata velvoittavasti mutta samalla kunnioittaen nuoren omaa tahtoa. Näiden välillä on löydettävä tasapaino.

2.2 Ohjaus peruskoulussa

Peruskoulussa oppilaanohjaus sisältää henkilökohtaisen ohjausta, pienryhmäohjausta ja koko ryhmälle suunnattua luokkamuotoista ohjausta. Pienryhmät voidaan muodostaa joustavasti ohjauksen teeman ja vertaistuen mahdollisuuksien mukaan. Henkilökohtaisessa ohjauksessa oppilas saa tilaisuuden keskustella opintoihin, koulutus- ja uravalintoihin sekä omaan elämäntilanteeseensa liittyvistä asioista. Pienryhmäohjauksessa käsitellään joko yhteisiä teemoja tai jokaisen osallistujan henkilökohtaisia, mutta jaettavissa olevia kysymyksiä muiden ryhmäläisten kanssa. Ohjausta järjestetään kaikilla luokkatasoilla, jotta ohjauksen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus varmistetaan. Tarvittaessa huoltajille tarjotaan mahdollisuus osallistua yhteisiin keskusteluihin, joissa mukana ovat oppilas, opettaja ja oppilaanohjaaja. Keskusteluissa käsitellään oppimiseen ja valintoihin liittyviä asioita. (Opetushallitus, 2015, 444.)

Oppivelvollisuuden laajenemisen jälkeen perusopetuksen järjestäjä on ollut velvollinen valvomaan ja ohjaamaan, että oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää hakeutumisvelvollisuutensa. Tämän velvollisuuden täyttämiseksi oppivelvollisella on oikeus saada riittävästi oppilaanohjausta. (Oppivelvollisuuslaki 2020, 11 §.)

Oppivelvollisuuslain laajentamisen tavoitteena on, että jokainen perusopetuksen päättävä nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon. Samalla säädettiin perusopetuslakiin, että oppilaalla on oikeus saada tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta (Perusopetuslaki 2020, 11 a §).

2.3 Laajennettu oppivelvollisuus ja oppimisen tuen uudistus

Vuonna 2021 voimaan astuneen oppivelvollisuuslain uudistuksen myötä oppivelvollisuus laajeni 18 ikävuoteen asti. Sen päätavoite on nostaa koulutustasoa Suomessa ja sen avulla pyritään varmistamaan, että yhä harvempi nuori jää ilman koulutusta. Uudistuksella halutaan varmistaa, että jokaisella nuorella on aidosti mahdollisuus jatkaa toisen asteen opintoihin ja saada tukea yksilöllisellä tavalla. Ohjauksen rooli tämän uudistuksen onnistumisessa on keskeinen. (HE 173/2020 vp.)

Syrjäytymisen ehkäisy on toinen keskeinen tavoite. Aiemmin peruskoulun jälkeen noin 15 prosenttia ikäluokasta jäi ilman toisen asteen tutkintoa, mikä lisäsi riskiä joutua koulutuksen, työn ja yhteiskunnallisen osallisuuden ulkopuolelle (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 17). Laajennettu oppivelvollisuus pyrkii katkaisemaan tämän kehityskulun tarjoamalla ohjausta, tukea ja vaihtoehtoisia reittejä myös niille nuorille, joille perinteinen koulutie ei sovi.

Kolmas tärkeä näkökulma on tasa-arvo. Lain myötä toisen asteen koulutus tuli maksuttomaksi, mikä poisti taloudelliset esteet kouluttautumisesta tieltä. Oppimateriaalien, koulumatkojen ja muiden kustannusten kattaminen julkisista varoista parantaa erityisesti heikommassa taloudellisessa asemassa olevien nuorten mahdollisuuksia suorittaa tutkinto loppuun asti.

Ennen oppivelvollisuuslain laajentamista koulutusjärjestelmä ei riittänyt takaamaan kaikille nuorille riittävää osaamistasoa tai yhtäläisiä mahdollisuuksia jatko-opintoihin. Useilla nuorilla ei ollut riittävää tukea tai ohjausta koulutusvalintojen tekemiseen ja koulutuksen maksullisuus lisäsi eriarvoisuutta.

Oppimisen tuen kolmiportaisesta mallista on luovuttu 1.8.2025 alkaen ja tilalle on tullut ryhmä- ja oppilaskohtaiset tukimuodot. Enää ei puhuta oppiaineiden yksilöllistämisestä, vaan perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista voidaan poiketa muodostamalla erilaajuisia tavoitekokonaisuuksia oppilaskohtaisesti. Oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä voidaan rajata. Oppilas voidaan myös vapauttaa tilapäisesti oppiaineen opiskelusta. (Opetushallitus, 2025.)

Tämän lakiuudistuksen vaikutus tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen ja sen suunnitelmiin etsii vielä muotoaan. Selvää kuitenkin on, että tuen tarpeessa olevat oppilaat eivät ole kadonneet peruskoulusta ja ohjauksen piiristä.

2.4 Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus

Oppilaalla, joka tarvitsee perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää tukea, on oikeus saada oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta vuosiluokilla 8 ja 9. Tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa painopisteenä on oppilaan jatko-opintovalmiuksien kehittäminen sekä ohjaaminen oppilaalle sopiviin jatko-opintoihin. Tavoitteena on, että jokaiselle oppilaalle löytyy jatko-opiskelupaikka, jossa oppilas jatkaa oppivelvollisuuden suorittamista perusopetuksen jälkeen. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeen arvioi ensisijaisesti oppilaanohjaaja oppilaanohjauksen sisältöjen ja tavoitteiden näkökulmasta (Opetushallitus, 2023a).

Opetussuunnitelman perusteissa (2015) ei vielä mainita tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Perusteissa kappaleessa 15.4.19 Oppilaanohjaus, on alaotsikko *”Ohjaus, eriyttäminen ja tuki oppilaanohjauksessa vuosiluokilla 7-9”*. Otsikko muuttui opetussuunnitelman perusteiden muutosmääräyksen liitteeseen *”Ohjaus, tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus ja tukea tarvitsevan ohjaus oppilaanohjauksessa vuosiluokilla 7-9”*. Alkuperäinen opetussuunnitelman teksti keskittyy yleisesti ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen, kun taas muutettu tarkentaa erityisesti tehostettua henkilökohtaista ohjausta ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ohjaamista. Molemmilla korostetaan oppilaan yksilöllisten lähtökohtien, tavoitteiden ja elämäntilanteen huomioimista. Ohjausta mukautetaan oppilaan kiinnostuksen kohteiden, osaamisen ja tuen tarpeen mukaan. Molemmat tekstit painottavat moniammatillisen ja -hallinnollisen yhteistyön tärkeyttä siirtymävaiheissa. Muutettu teksti käsittelee tehostettua henkilökohtaista ohjausta tarkasti, mainiten, että oppilas on oikeutettu siihen vuosiluokilla 8–9. Opetussuunnitelman perusteiden teksti antaa kokonaiskuvan siitä, miten oppilaanohjausta eriytetään ja kuinka tukea tarjotaan siirtymävaiheissa. Muutettu teksti syventää ja tarkentaa erityisesti tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta koskevaa käytäntöä, sen kohderyhmää, tavoitteita ja järjestämistä. Se painottaa erityisesti

tukea tarvitsevia ja mahdollisesti ilman jatko-opintopaikkaa jäämässä olevia nuoria. (Opetushallitus 2015, 445; Opetushallitus 2021.)

Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus ei ole tarkoitettu vain oppilaskohtaisen tuen piirissä oleville oppilaille. Sitä voidaan soveltaa myös sellaisten oppilaiden kanssa, jotka kaipaavat vahvempaa tukea oman elämänsuunnan ja tulevaisuuden suunnittelemisessa. Tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen voidaan ohjautua esimerkiksi luokanohjaajan, opinto-ohjaajan, erityisopettajan tai huoltajan aloitteesta. Keskustelu oppilaan tilanteesta auttaa tunnistamaan yksilöllisen ohjauksen tarpeet ja niihin vaikuttavat tekijät. Ohjausprosessi käynnistyy suunnittelemalla tarvittavat tukitoimet ohjaustarpeen mukaan. Joskus ohjaustarve voi ulottua myös oppilaan kasvuympäristöön, jolloin perhe voidaan ohjata sopivien tukipalveluiden piiriin. (Vetovoimala 2020, 8, 10.)

Hallituksen esityksessä arvioitiin, että noin 10 000 oppilasta vuosittain tarvitsisi tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Lisäohjauksen tarpeen arvioidaan olevan keskimäärin 10 tuntia oppilasta kohden. (HE 173/2020 vp. 92.)

Oppilas voi tarvita tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta useista eri syistä. Arvion ohjauksen tarpeesta tekee oppilaanohjaaja yksilöllisesti, oppilaskohtaisesti. Tehostetun ohjauksen tarvetta voivat aiheuttaa esimerkiksi oppilaan terveydentila, sosiaaliset tilanteet, oma kokemus ohjauksen tarpeesta, oppimiseen liittyvät haasteet, suhtautuminen koulunkäyntiin tai vuorovaikutustaidot. Yläkoulun aikana oppimisen ja koulunkäynnin tukea saaneet nuoret voivat tarvita lisäksi tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Samoin ne nuoret, joiden äidinkieli on muu kuin opetuskieli. Tällöin voi olla tarpeen vahvistaa yhteistyötä kodin kanssa. On myös tärkeää huomata, että hyvä koulumenestys ei automaattisesti tarkoita, ettei nuorella olisi tarvetta tehostetulle ohjaukselle. Yksittäinen tekijä ei ratkaise, kenelle ohjausta annetaan, päätös perustuu kokonaisarvioon. Kokonaisarvion tekemisessä on tärkeää moniammatillinen yhteistyö. (Opetushallitus, 2023a.)

Niemen (2022) mukaan esimerkiksi alla olevat tilanteet saattavat luoda oppilaalle tarpeen tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen:

- oppimisvaikeudet, oppimisen tuen piirissä olevat oppilaat
- oppilaan kotitilanne aiheuttaa huolta
- pitkäaikaissairaudet ja -vammat
- oppilaan sosiaalisessa toimintakyvyssä on puutteita
- oppilas on joutunut usein kurinpitotoimenpiteiden kohteeksi

- oppilaalla on paljon poissaoloja
- oppilas on joutunut kiusaamisen kohteeksi
- oppilaalla ei ole kavereita
- oppilas on epävarma tai perfektionisti

Tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa oppilaalle laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Siihen kirjataan oppilaan vahvuuksia sekä tavoitteita jatko-opintoja silmällä pitäen. Jatko-opintosuunnitelma on suunnitelmallisen oppilaanohjauksen toimeenpanon apuväline. Sen tarkoituksena on edistää oppilaan toimijuutta sekä ura- ja koulutusvalintavalmiuksien kehittymistä. (Niemi 2022, 27.) Jatko-opintosuunnitelmalle voidaan luoda oma lomake opetuksen ja oppimisen Wilma-alustalle.

3. KÄYTETTÄVÄT OHJAUSTEORIAT

Jokaisen ohjaustyötä tekevän asiantuntijan ohjaustapa muotoutuu hänen omien ajatustensa, kulttuurinsa, kokemustensa ja toimintaympäristönsä vaikutuksesta. Tämä on ajattelumalli, minkä ohjaaja kokee merkitykselliseksi omassa työssään, ammatillisesti puhutaan ohjauksen käyttöteoriasta. Se on niiden ohjausteorioiden kokonaisuus, jonka ohjaaja katsoo vaikuttavan työhönsä. (Maamot, 2019.)

Ohjauksen oppikirjoissa käsitellään monipuolisesti erilaisia teoriasuuntauksia ja koulukuntia. Silti on vaikeaa osoittaa, miten nämä eri lähestymistavat konkreettisesti vaikuttavat ohjaukseen. Käytännössä menetelmiä ja näkökulmia sovelletaan rinnakkain ohjattavan tilanteen mukaan. Ohjauksen taustalla olevien teorioiden tunteminen vahvistaa ohjaajan ammatillista itsevarmuutta. (Onnismäki 2021, 27.)

Ei ole olemassa yhtä oikeaa teoriaa tai mallia, vaan jokainen ohjaaja rakentaa itselleen sopivan kokonaisuuden erilaisten teoreettisten lähestymistapojen pohjalta.

3.1 Sosiodynaamisen ohjausteorian soveltaminen

Sosiodynaamista ohjausteoriaa voi soveltaa tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa. Peruskoulun päättövaiheessa oleva nuori tarvitsee usein tukea oman elämänsä reflektoinnissa ja tulevaisuuden miettimisessä, etenkin jos hänen on arvioitu tarvitsevan tehostettua henkilökohtaista ohjausta.

Sosiodynaamisessa ohjauksessa keskeistä on ohjaajan kuunteleva, läsnä oleva ja arvostava asenne, joka mahdollistaa oppilaan oman ajattelun ja tunteiden tutkimisen. Ohjaaja ei toimi valmiiden vastausten tarjoajana, vaan dialogisen keskustelun ja kuuntelun mahdollistajana (Peavy, 2004). Tämä vastaa hyvin tarpeeseen kohdata nuori yksilöllisesti, erityisesti silloin kun oppilaalla on moninaisia tuen tarpeita. Sosiodynaaminen ohjaus on näköalojen laajentamista, valintojen tekemisen tukemista ja voimavarojen lisäämistä. Se voidaan nähdä oppimis- ja elämänsuunnitteluprosessina. (Peavy, 2004, 19-20.)

Ohjaajan tulee kohdata oppilas, ohjattava, avoimesti ja inhimillisesti, molemminpuolista kunnioitusta vaalivassa ilmapiirissä. Ohjaaja ei saa asettua ohjattavan yläpuolelle, sillä tällainen asetelma luo etäisyyttä ja voi heikentää luottamusta. Vaikka ohjaaja ja ohjattava ovat erilaisia, näitä eroja tulee arvostaa sen sijaan, että niitä käytettäisiin vallankäytön tai kontrollin välineinä. Ohjaussuhteen ei tule perustua siihen, että toinen tietää ja toinen ei, vaan sen tulee rakentua vuorovaikutukseen, yhteistyöhön ja yhteiseen ymmärrykseen. (Peavy, 2004, 35-36.)

Sosiodynaaminen ohjaus on prosessi, jossa korostuvat välittäminen, toivo, kannustaminen, selkeyttäminen ja toimintaan motivoiminen. Se on reflektiivistä, sosiaalista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on tukea ohjattavaa. Menetelmä perustuu käytännönläheiseen ongelmanratkaisuun ja mukautuu yksilön tarpeisiin. Se toimii yleisenä välineenä elämän suunnan hahmottamiseen ja suunnitteluun, sen avulla ohjattava voi löytää ja ottaa käyttöön omat voimavaransa. (Juutilainen, 2011.)

Sosiodynaaminen ohjaus korostaa ohjauksen sosiaalista ulottuvuutta, oppilas ei tee valintoja yksin vaan yhdessä muiden kanssa (opettajat, huoltajat, vertaiset). Tätä tukee moniammatillinen ja yhteisöllinen ote ohjauksessa.

3.2 Ratkaisukeskeisen ohjauksen soveltaminen

Ratkaisukeskeisessä ohjauksessa huomio ei kohdistu siihen, miten ongelmat ovat syntyneet, vaan siihen, miten ne voidaan ratkaista. Tavoitteena on löytää ratkaisuja yhteisessä vuoropuhelussa eri osapuolten kanssa. Ohjaustilanteissa vältetään leimaavia ilmaisuja ja lähtökohtana on ajatus, että jokaisella yksilöllä on jo itsessään tarvittavat voimavarat muutoksen aikaansaamiseksi. Ratkaisua etsitään nykyhetkestä, vuorovaikutustilanteista tai tulevaisuuden mahdollisuuksista. Ohjauksessa keskitytään löytämään olemassa olevia resursseja, vahvuuksia ja mahdollisia ratkaisuja. Päähuomio on siinä, mitä voidaan tehdä toisin ja millaisia muutoksia on realistisesti mahdollista toteuttaa. Muutosta ei nähdä pelkästään tavoitteena, vaan jatkuvana prosessina. Ohjaajan tehtävänä on auttaa tunnistamaan ja vahvistamaan tätä muutosta. (Niemi 2012, 75-76.)

Ohjaajan ydintehtävä on kannustaa oppilasta ratkaisevaan puheeseen, eli auttaa asiakasta löytämään ratkaisuja ongelmaansa. Ohjausprosessin alussa ohjaaja lähtee rakentamaan arvostavaa ohjaussuhdetta. Ratkaisukeskeisessä ohjauksessa ammennetaan voimaa ajasta, jolloin ongelma ei ole läsnä ja käytetään aikaa toivotun tulevaisuuden hahmottamiseen. Ohjausprosessin lopussa ohjaaja keskittyy asiakkaan positiivisiin saavutuksiin ja reflektoi ohjauskokonaisuutta. Ratkaisukeskeisessä ohjauksessa käytettäviä työkaluja ovat esimerkiksi ongelman nimeäminen, tavoitteiden muotoileminen ja päivittäminen ohjauksen edetessä, uuden elämän kuvittelu, asioiden arvioiminen numeroasteikolla sekä kannustaminen. Ohjauksessa vallitsee myönteisyyden, luovuuden, leikkisyyden sekä huumorin ilmapiiri ja ohjaaja auttaa oppilasta huomaamaan pienetkin muutokset. Ratkaisukeskeisessä ohjauksessa ohjaajan kysymykset, havainnot ja sanavalinnat ovat keskeisiä: kielellä rakennetaan todellisuutta. Esimerkiksi kysymys "Mitä toivot, että tapahtuu?" ohjaa huomiota toivotuun tulevaisuuteen, kun taas "Mikä on ongelma?" kiinnittää huomion menneeseen ja esteisiin. (McLeod 2009, 230-232.)

Ratkaisukeskeinen lähestymistapa sopii hyvin tehostettuun henkilökohtaiseen ohjaukseen, koska se tarjoaa selkeitä ja konkreettisia välineitä oppilaan yksilölliseen tukemiseen. Ohjaustilanteissa ei keskitytä niinkään ongelmien analysointiin, vaan siihen, mitä oppilas haluaa saavuttaa, mitkä asiat jo toimivat ja miten niitä voi vahvistaa. Tällainen lähestymistapa edistää oppilaan motivaatiota, itsetuntemusta ja toimijuutta sekä tukee koulunkäyntiä kokonaisvaltaisesti.

4. ENONKOSKEN KOULUN TEHOSTETUN HENKILÖKOHTAISEN OPPILAANOHAJUKSEN SUUNNITELMA

Enonkosken koulu on n. 160 oppilaan yhtenäiskoulu Enonkosken kunnassa. Koulu on kunnan ainoa ja toimii yksisarjaisena. Vuosiluokkia voidaan myös tarvittaessa jakaa useammaksi luokaksi oppilasmäärä huomioon ottaen. Koulun oppilaanohjaus rakentuu koko koulun yhteistyölle ohjauksen järjestämisessä ja toteuttamisessa. Oppilaan lähimmät ohjaustahot ovat hänen luokanopettajansa tai luokanohjaajansa sekä muut opettajat. Näiden lisäksi ohjaustyötä tekee erityisesti oppilaanohjaaja. Lisäksi ohjauksessa ovat tarvittaessa mukana myös koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja ja koulun muut toimijat sekä koulun ulkopuoliset yhteistyötahot kuten sosiaali- ja terveystieteiden ammattihenkilöt. Ohjausta toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Suunnitelmassa keskitytään 8. ja 9. luokan oppilaille tarvittaessa annettavaan tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen. Siinä korostuu tiivis yhteistyö koulun eri toimijoiden kanssa, oppilaan ohjaustarpeiden tunnistamiseksi. Ohjaus tulee aloittaa riittävän varhain yhteistyössä huoltajien ja monialaisten yhteistyöverkostojen kanssa. Oppilaalle ja huoltajille annetaan tietoa oppimisen ja opiskelun tukimuodoista sekä tuen jatkumisen mahdollisuuksista peruskoulun jälkeisissä koulutuksissa. Tietoa annetaan tarvittaessa myös muista tukimuodoista esimerkiksi asumisjärjestelyistä. Oppilaalle tarjotaan mahdollisuuksia tutustua hänelle henkilökohtaisesti soveltuviin jatko-opintomahdollisuuksiin. Tarvittaessa hänelle järjestetään henkilökohtaisia vierailuja, tutustumisjaksoja ja koulutuskokeiluja toisen asteen oppilaitoksiin. Oppilasta koskevat suunnitelmat kirjataan jatko-opintosuunnitelmaan, yhteistyössä huoltajien ja tarvittaessa monialaisen työryhmän kanssa.

4.1 Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen työn- ja vastuunjako

Oppilaanohjaaja toteuttaa oppilaanohjausta, joka perustuu opetussuunnitelmaan. Oppilaanohjauksen toteutustapoja ovat henkilökohtainen-, pienryhmä- ja luokkaohjaus. Lisäksi 8. ja 9. vuosiluokalla oppilaalla on oikeus saada tarpeidensa mukaista tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyen. Tehostetun henkilökoht-

taisen oppilaanohjauksen tarpeen arvioi ensisijaisesti oppilaanohjaaja. Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta toteuttaa oppilaanohjaaja, mutta sitä voidaan toteuttaa myös moniammatillisesti.

Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus voi toteutua mm. seuraavalla tavalla:

- yksilöohjaus
- pienryhmäohjaus
- koulutuskokeilut ja yksilölliset vierailut jatko-opintoja tarjoaviin oppilaitoksiin
- lisä-TET-jaksot
- opiskeluvalmiuksien ja elämähallintataitojen tukeminen
- muu yksilöllinen tuki ja ohjaus

Nämä tekijät voivat olla ohjaamassa oppilasta tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen:

- epäselvät kiinnostuksen kohteet
- suuri tuen tarve opinnoissa
- opintojen etenemisessä on haasteita
- suuret poissaolomäärät
- kieli- ja kulttuuritekijät
- psyykkinen huonovointisuus
- kokemukset ulkopuolisuudesta, yksinäisyydestä ja kiusaamisesta

4.2 Eri toimijoiden rooli tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa

Koulun rehtori luo ohjaukselle sellaiset toimintaedellytykset, että erilaisten ohjausmenetelmien ja ohjauksen työnjaon toteuttaminen on mahdollista. Rehtori vastaa koulun oppilaanohjauksen järjestämisestä ja toimii opetuksen järjestäjän edustajana. Vaikka oppilaanohjaaja arvioi pääosin tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen tarpeen, rehtorin ja ohjaajan on tärkeää sopia yhdessä ohjauksen tehostamistoimista. Koska henkilökohtainen ohjaus poikkeaa tavanomaisista käytännöistä, sen suunnitteluun tulisi osallistua myös oppilaan huoltaja.

Rehtori varmistaa, että ohjaukselle on osoitettu riittävät resurssit. Hän tukee toiminnallaan oppilaanohjaajan ja opettajien yhteistyötä sekä koko koulun yhteistä ohjaustoiminnan suunnittelua. Rehtori tekee koulunkäyntiin liittyvät hallinnolliset päätökset. Hän osallistuu oppilaanohjaajan, erityisopettajan ja huoltajien kanssa niiden opiskelijoiden ohjaukseen, joilla on erityisiä haasteita suorittaa perusopetusta. Rehtori tukee koulukiusaamiseen ja muuhun epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumista.

Oppilaanohjaaja on päävastuussa ohjauksen kokonaissuunnittelusta ja toteutuksesta. Hän vastaa luokkamuotoisesta ohjauksesta, henkilökohtaisesta ohjauksesta ja pienryhmäohjauksesta. Oppilaanohjaaja arvioi tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeen ja osallistuu ohjauksen suunnitteluun sekä toteutukseen yhteistyössä koulun muun henkilökunnan kanssa sekä laatii oppilaalle kirjallisen jatko-opintosuunnitelman. Hän seuraa ja tarvittaessa ohjaa ja tukee oppilaiden koulunkäyntiä yhteistyössä luokanohjaajien / -valvojien, aineenopettajien ja muun ohjaushenkilöstön kanssa. Oppilaanohjaaja osallistuu tarvittaessa oppilaan tueksi kootun monialaisen asiantuntijaryhmän toimintaan. Hän hoitaa oppilaiden työelämään tutustumisen järjestelyn ja ohjauksen, sekä auttaa oppilaan hakeutumisessa koulutuskokeiluun mahdolliseen jatko-opintopaikkaan.

Oppilaanohjaaja tekee yhteistyötä muiden oppilaitosten ja työelämän edustajien kanssa. Hän suunnittelee ja toteuttaa ohjaukseen liittyviä vierailuja. Hän ohjaa oppilaita jatko-opintoihin hakeutumisessa ja ammatinvalinnassa sekä vastaa yhteishaun toteuttamisesta. Oppilaanohjaaja tiedottaa huoltajia ja tekee yhteistyötä heidän kanssaan erityisesti tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen aikana sekä perusopetuksen päättövaiheessa. Hän on päävastuussa nivelvaiheen tiedonsiirrosta perusasteelta toiselle asteelle.

Luokanohjaaja seuraa kokonaisvaltaisesti oppilaan koulunkäyntiä. Hän reagoi oppilaan poissaoloihin Enonkosken koulun poissaoloihin puuttumisen -mallin mukaan. Luokanohjaaja tiedottaa tarvittaessa aineenopettajia oppilaaseen liittyvistä asioista kuten oppimisen, käyttäytymisen tai vuorovaikutustaitojen haasteista. Hän tekee yhteistyötä oppilaanohjaajan ja oppilashuollon kanssa oppimisen ja koulunkäynnin tukemisessa.

Erityisopettaja antaa erilaisin joustavin järjestelyin opetusta oppilaille, joilla on opiskelussa tarve oppilaskohtaiselle tuelle. Hän osallistuu oppimisvaikeuksien tunnistamiseen, tukitoimien suunnitte-luun ja tuen toteutukseen yhteistyössä muun opetus- ja ohjaushenkilöstön, oppilaan ja huoltajien kanssa. Hän tekee yhteistyötä oppilaanohjaajan kanssa tukea tarvitsevien sekä tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta saavien oppilaiden jatko-opintoihin ohjaamisessa, yhteishakuun liittyvien lausuntojen laadinnassa sekä nivelvaiheen tiedonsiirrossa.

Huoltajien kanssa ohjausyhteistyötä hoidetaan Wilman kautta, puhelimitse, oppilaspalavereissa ja huoltajien illoissa. Heitä tiedotetaan ohjaukseen liittyvistä ajankohtaisista asioista pääasiassa Wilman kautta ja puhelimitse. Huoltajilla on aina mahdollisuus keskustella yhdessä oppilaan ja oppilaanohjaajan kanssa tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeesta ja tavoitteista. Koulun ja huoltajien välillä tehdään vuorovaikutuksellista yhteistyötä koko koulupolun ajan. Yhteistyö on osallistavaa, suunnitelmallista ja säännöllistä. Riittävä ja oikea-aikainen viestintä on edellytys kodin ja koulun ohjausyhteistyön onnistumiselle. Ohjauksen näkökulmasta yhteistyö on erityisen tärkeää jatko-opintosuunnitelmien ohjauksessa. Tavoitteena on, että huoltajat saavat riittävästi tietoa sekä välineitä tukeakseen lapsensa tulevaisuuden suunnittelua.

4.3 Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen yleiset toimintatavat lukuvuoden aikana

Enonkosken koulun lukuvuosi on jakautunut neljään jaksoon. Oppilaanohjauksen luokkatunnit on jaettu niin, että seitsemännen luokan tunnit (0,5 vvt) sijoittuvat jaksoihin 1 ja 3, kahdeksannen luokan tunnit (0,5 vvt) jaksoihin 2 ja 4. Yhdeksännen luokan tunteja (1 vvt) on 1. jaksossa 1, 2. jaksossa 2 ja 3. jaksossa 1. Luokkatuntien lisäksi oppilaat saavat henkilökohtaista ja pienryhmäohjausta koko lukuvuoden aikana. Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus voidaan aloittaa tar-

peen mukaan eri vaiheissa lukuvuotta, se ei ole riippuvainen jaksojärjestelmästä. Ohjaustyön varmistamiseksi on kuitenkin hyvä luoda tiettyjä raameja, miten tehostettu henkilökohtainen ohjaus ja sen suunnittelu näkyy lukuvuoden aikana. Toimenpiteet on kuvattu tiivistetysti kuviossa 1.

KUVIO 1. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen yleiset toimintatavat lukuvuoden aikana

4.3.1 Ensimmäisen jakson toimenpiteet

9. luokka:

Oppilaanohjaaja arvioi tarvittaessa yhteistyössä luokanohjaajan, erityisopettajan ja oppilashuoltohenkilöstön kanssa, ketkä oppilaista tarvitsevat tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Oppilaanohjaaja suunnittelee oppilaan kanssa, millaisesta tehostetusta oppilaanohjauksesta oppilas hyötyisi. Oppilaanohjaaja tekee yhteistyötä myös huoltajien kanssa, hän koordinoi tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteutumista. Ohjausta voi oppilaanohjaajan lisäksi toteuttaa

esimerkiksi erityisopettaja. Tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen oppilaiden ohjauskeskustelut aloitetaan ensimmäisen jakson aikana. Erityisopettaja tiedottaa tukea tarvitsevien oppilaiden tukitoimista ja niiden seurannasta.

9. luokkalaiset ovat työelämään tutustumisjaksolla, TET:ssä, yhden viikon, itse hankkimassaan työpaikassa. Tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen oppilailla on mahdollisuus useampaankin TET-jaksoon tarvittaessa. Oppilaanohjaaja vastaa järjestelyistä ja auttaa tehostetun ohjauksen oppilasta TET-paikan etsimisessä, jos siihen on tarve. Päätöluokan TET-jakso ajoittuu vaihdellen lokamarraskuulle.

7. luokka:

Oppilaat ovat yhden TET-päivän koulun keittiössä.

4.3.2 Toisen jakson toimenpiteet

9. luokka:

Oppilaanohjaaja käy ohjauskeskustelut oppilaan jatko-opintosuunnitelmista ja yhteishakuun liittyvistä asioista. Jatko-opintoja suunnitellaan tarvittaessa moniammatillisesti ja yhteistyössä huoltajien kanssa. Suunnittelussa huomioidaan, huoltajan ja oppilaan luvalla, yhteistyössä kouluterveydenhoitajan kanssa oppilaan terveydelliset seikat, joilla voi olla vaikutusta ammatinvalintaan. Sovitut asiat ja käyty keskustelut kirjataan oppilaan jatko-opintosuunnitelmaan.

Oppilaanohjaaja järjestää oppilaille tutustumispäiviä toisen asteen oppilaitoksiin, joissa tutustutaan niiden koulutustarjontaan. Oppilaille voidaan järjestää myös yksilöllisiä tutustumispäiviä lukuvuoden aikana. Toisen asteen oppilaitosten edustajat käyvät esittelemässä omaa koulutustarjontaansa oppilaanohjauksen luokkatunneilla. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen oppilailla on valintojen tueksi mahdollisuus yksilöllisiin koulutuskokeiluihin eri oppilaitoksissa.

Huoltajia tiedotetaan lähestyvistä yhteishausta ja jatko-opinnoista Wilma-viestillä.

8. luokka:

Oppilaanohjaaja arvioi yhteistyössä luokanohjaajan ja erityisopettajan kanssa, ketkä oppilaista tarvitsevat tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta.

4.3.3 Kolmannen jakson toimenpiteet

9.luokka:

Jakson alussa järjestetään oppilaille ja huoltajille yhteinen iltatilaisuus yhteishakuun liittyen.

Oppilaanohjaaja arvioi yhteistyössä oppilaan, huoltajien sekä opettajien ja oppilashuollon henkilöstön kanssa harkintaan perustuvan valinnan käytöstä. Sovitaan, kuka laatii tarvittavat lausunnot hakua varten. Oppilaanohjaaja vastaa yhteishaun toteuttamisesta (huoltajien kuuleminen, yhteishaun järjestäminen, tarvittavista liitteistä huolehtiminen). Hän vastaa harkintaan perustuvan valinnan lausuntojen kokoamisesta ja lähettämisestä toisen asteen oppilaitokseen. Oppilaanohjaajalla on ohjaus- ja valvontavastuu perusopetuksen päättävien hakeutumisvelvollisuuden toteutumisesta perusopetuksen viimeisen vuosiluokan päättymiseen saakka tai kunnes oppivelvollinen saa opiskelupaikan.

Oppilaanohjaaja tiedottaa kunnan kesätyösetelin hakemisesta ja kannustaa oppilaita kesätöihin hakeutumiseen.

8. luokka:

Oppilaiden pienryhmäohjaukset alkavat. Ohjauksen teemoina on vahvuuksien löytäminen, motivaatio, hyvä elämä ja mahdolliset vaihtoehdot jatko-opintopaikaksi.

4.3.4 Neljännen jakson toimenpiteet

9. luokka:

Oppilaanohjaaja ohjeistaa soveltuvuus- ja pääsykokeisiin osallistuvia oppilaita. Hän valmistelee nivelvaiheen tiedonsiirtoa perusasteelta toiselle asteelle kokoamalla opetuksen järjestämisen kannalta olennaiset tiedot yhteistyössä luokanohjaajan ja erityisopettajan kanssa. Koulukuraattori valmistelee tiedonsiirtoa varmistamalla luvan oppilashuollon jatkuvuuden kannalta tarpeellisten tietojen siirtämiseen.

Oppilaanohjaaja antaa ohjeet opiskelijavalinnan tulosten julkaisuajankohdasta, opiskelupaikan vastaanottamisesta sekä toimintaohjeet, jos jää ilman opiskelupaikkaa. Ohjeistus lähetetään myös

huoltajille Wilma-viestinä. Oppilaanohjaaja järjestää Etsivän nuorisotyön ja Ohjaamon toiminnan esittelyn päättöluokkalaisille.

8. luokka:

8. luokkalaiset ovat työelämään tutustumisjaksolla, TET:ssä, yhden viikon, itse hankkimassaan työpaikassa. Tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen oppilailla on mahdollisuus useampaankin TET-jaksoon tarvittaessa. Oppilaanohjaaja vastaa järjestelyistä ja auttaa tehostetun ohjauksen oppilasta TET-paikan etsimisessä, jos siihen on tarve. 8. luokan TET-jakso sijoittuu vaihdellen maaliskuulle.

Oppilaat tutustuvat seudun ammatilliseen koulutukseen ns. 8-viikolla.

Luokan pienryhmäohjaukset jatkuvat

7. luokka:

Oppilaanohjaaja keskustelee luokanohjaajan ja erityisopettajan kanssa ilmeneekö luokassa mahdollista tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarvetta.

Oppilaille järjestetään pienryhmäohjaushetki, teemana kuinka opiskelu on sujunut yläkoulussa.

4.4 Koulun työelämäyhteistyö ja työelämään tutustumisen (TET) järjestelyt

Työelämään tutustumisen jaksolla tavoitteena on edistää oppilaan kiinnostusta ja myönteistä asennetta työelämään kohtaan. Koulun työelämäyhteistyön toteuttamisen tapoja on muun muassa eri alojen ammattilaisten ja asiantuntijoiden vierailut oppitunneilla, opintokäynnit työpaikoille ja yrityksiin sekä työelämään tutustumisjaksot (TET).

Enonkosken koulussa työelämään tutustuminen alkaa jo 6. luokan keväällä, jolloin oppilas viettää yhden TET-päivän oman perheenjäsenensä tai läheisen henkilön työhön tutustuen. 7. luokalla oppilas on yhden TET-päivän koulun keittiössä. 8. luokalla oppilas osallistuu TET-jaksolle yhden viikon ajan kevätlukukaudella ja 9. luokalla yhden viikon syyslukukaudella.

TET-jakso voi olla myös yksi tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteutustavoista. Oppilas voi viettää jakson myös tutustumalla häntä kiinnostavaan koulutusalaan toisen asteen oppilaitoksessa tai osallistua koulutuskokeiluun esimerkiksi ammattiopisto Luovissa. Jakso tuo lisää varmuutta oppilaan ammatinvalintaan ja jatko-opintojen suunnitteluun, sekä tietoa ammatista ja tutkinnon sopivuudesta hänelle.

5. POHDINTA

Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarve korostuu nykyisessä koulutusjärjestelmässä, jossa oppivelvollisuus jatkuu 18 ikävuoteen ja jokaiselle nuorelle on taattava yksilöllinen koulutus-polku. Pienessä kunnassa, kuten Enonkoskella, tämä tuo sekä haasteita että mahdollisuuksia. Tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen kehittäminen ei ole ainoastaan oppilaan tukemista, vaan se on myös osa kouluyhteisön vastuuta ehkäistä syrjäytymistä ja vahvistaa jokaisen nuoren uskoa omaan kykyihinsä.

Tehostetun ohjauksen suunnittelussa keskeistä on, että se ei jää irralliseksi toimenpiteeksi, vaan että se kytkeytyy luontevasti osaksi koulun arkea, yhteistyötä ja ohjauksen jatkumoa. Enonkosken koulussa opetusryhmät ovat suhteellisen pieniä, mikä mahdollistaa henkilökohtaisen vuorovaikutuksen. Tämä voidaan kääntää vahvuudeksi, kun kehitetään yksilöllisiä ja oppilaan tarpeista lähteviä ohjausmuotoja.

Suunnitelmaa laatiessa nousi esiin, että on tärkeää varmistaa ohjausresurssien kohdentuminen oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Toiseksi, yhteistyö kodin, oppilashuollon ja toisen asteen oppilaitosten kanssa on keskeinen osa onnistunutta ohjausprosessia. Pienellä paikkakunnalla verkostoyhteistyö voi olla joustavaa ja henkilökohtaista, kunhan sille varataan aikaa ja selkeät toimin-
tamallit.

Tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen tavoitteena ei ole pelkästään jatko-opintopaikan löytäminen, vaan myös nuoren oman toimijuuden, motivaation ja tulevaisuudenuskon vahvistaminen. Tämä edellyttää paitsi luottamuksellista ohjaussuhdetta, myös riittäviä kohtaamisia ja konkreettisia keinoja itsetuntemuksen ja valmiuksien kehittämiseen. Erityisesti nivelvaiheiden ohjaukseen tarvitaan suunnitelmallisuutta: oppilaan on saatava tietoa, kokemuksia ja tukea ennen valintojen tekemistä.

Sosiodynaaminen ja ratkaisukeskeinen ohjaustyyli sopivat erittäin hyvin tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen, koska ne tukevat oppilaan yksilöllisiä tarpeita, vahvuuksia ja osallisuutta tavalla, mikä edistää oppimista, hyvinvointia ja tulevaisuuden suunnittelua. Sosiodynaaminen ohjaus pohjautuu ajatukseen, että oppilas elää vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja rakentaa identiteettiään suhteessa siihen. Se huomioi oppilaan kokonaisvaltaisesti, ei vain opiskelijana, vaan ihmisenä eri rooleissa ja yhteyksissä. Lähestymistapa ottaa huomioon oppilaan taustan,

elämäntilanteen, ihmissuhteet ja kulttuuriset tekijät. Se auttaa oppilasta hahmottamaan omaa elämäntilannettaan, motivaatiotekijöitään ja valintojensa vaikutuksia. Ratkaisukeskeisessä ohjauksessa keskitytään oppilaan vahvuuksiin, voimavaroihin ja tulevaisuuden toivottuihin muutoksiin, ei ongelmien syihin tai menneisiin epäonnistumisiin. Oppilailla voi olla kokemuksia häntä koskevista oppimispalavereista, joissa keskitytään siihen missä asioissa on haasteita. On tärkeää, että ohjaustilanteessa voidaan katsoa eteenpäin. Mietitään onnistumisia, pieniäkin askeleita joilla on päästy tai voidaan päästä asioissa eteenpäin. Oppilas voi itse määritellä tavoitteita ja se tukee hänen motivaatiota ja itsetuntoa.

Elinikäisen ohjauksen strategia 2020–2023 (2020) luotiin tukemaan kaikkien yksilöiden kykyä suunnitella omaa opinto- ja työuraansa muuttuvassa maailmassa. Strategian linjaukset tarjoavat vahvat perustelut tehostetulle henkilökohtaiselle ohjaukselle, erityisesti niiden kohdalla, jotka tarvitsevat enemmän tukea opinto- ja urapoluillaan. Strategia korostaa ohjauksen saatavuutta kaikille ikäryhmille, painottaen sitä, että jokaisella tulisi olla mahdollisuus saada ammattitaitoista ohjausta eri elämänvaiheissa ja koulutuksen osa-alueilla. Opetushallituksen Hyvän ohjauksen kriteerit keskittyvät erityisesti ohjauksen laatuun peruskoulusta toisen asteen opintojen loppuun saakka. Yksi keskeinen kriteeri on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Toteutuuko nämä periaatteet käytännössä tällä hetkellä niiden oppilaiden kohdalla, jotka tarvitsevat tehostettua henkilökohtaista ohjausta, kun esimerkiksi ammatillisissa erityisoppilaitoksissa on tarjolla liian vähän opiskelupaikkoja. Riittämätön oppilaitoskapasiteetti voi estää näitä oppilaita saamasta tarvitsemansa ohjauksen ja tuen, mikä vaarantaa yhdenvertaisen kohtelun ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen. Ohjaus peruskoulussa ja toisella asteella on laadukasta, mutta siirtymävaihe näiden koulutusasteiden välillä on usein kriittinen hetki ohjauksen jatkumossa. Nivelvaiheessa nuori tekee merkittäviä päätöksiä tulevaisuutensa kannalta. Tuen tarve voi korostua erityisesti niillä, jotka joutuvat lähtemään kotiseudultaan opiskelemaan muualle. Syrjäseuduilla asuvien nuorten on usein matkustettava pitkiäkin matkoja toiselle asteelle, mikä voi vähentää kodin tarjoamaa arjen tukea ja turvaa. Kaikki eivät ole valmiita muuttamaan toiselle paikkakunnalle opintojen takia, vaikka se on joillekin oppivelvollisille ainoa mahdollisuus. Tämä voi aiheuttaa haasteita sekä ohjauksen toteutumisessa, että opiskelijan hyvinvoinnissa. Alaikäisille oppivelvollisille tulisi olla riittävästi tarjolla toisen asteen koulutuspaikkoja heidän kotiseudullaan ja paljon tukea tarvitseville koulutuspaikkoja ammatillisissa erityisoppilaitoksissa, vaikka tämä olisikin kallis utopia. Koulutusleikkauksien ja muiden

säästöjen keskellä huomaa, että päätökset tehdään isojen yksiköiden ja kaupunkien näkökulmasta, niissä ei kuulu pienen itäsuomalaisen kirkonkylän nuorten ääni.

Kehittämistyön myötä nousi myös esiin tarve selkeille ohjeille ja rakenteille: kuka ohjaa, milloin, miten ja mitä kirjataan? Oppilaanohjaajan rooli on keskeinen, mutta koko kouluyhteisön sitoutuminen on ratkaisevaa. Koko koulu ohjaa – käsite ei ole vielä täysin osa kouluyhteisömme toimintakulttuuria. Lisäksi jatkossa tulee pohtia, miten suunnitelman toimivuutta seurataan ja arvioidaan, pelkkä suunnitelma ei riitä, jos sen toteutus ei ole tavoitteellista ja vaikuttavaa.

Lopuksi voi todeta, että Enonkosken koulussa on hyvät edellytykset kehittää laadukasta, yksilöllistä ja oikea-aikaista tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta. Tämä kehittämistehtävä toimii lähtökohtana suunnitelmalliselle toiminnalle, joka voi aidosti tukea oppilaiden koulutuspolkuja ja hyvinvointia.

LÄHTEET:

Elinikäisen ohjauksen strategia 2020–2023: ELO-foorumi. Valtioneuvoston julkaisu 2020:34.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162576/VN_2020_34.pdf?sequence=1&isAllowed=y

HE 173/2020 vp. 2020. Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen

liittyviksi laeiksi. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_173+2020.pdf

Juutilainen, P-K. 2011. Sosiodynaaminen ohjaus <https://www.slideshare.net/slideshow/sosiodynaaminen-ohjaus-pivikatriina-juutilainen/7800546#36>

Laki perusopetuslain muuttamisesta, 2020, 1216/2020 <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2020/1216>

Maamot. 2019. Ohjauksen taustateoriaa - eväitä oman ohjaajuuden kehittämiseen. <https://maamot.fi/wp-content/uploads/2019/08/Maamot-Ohjauksen-tunnetuimmat-taustateoriat.pdf>

McLeod, J. 2009. An Introduction to Counselling. 4th ed. New York: Open University Press.

Niemi, P. 2012. Kaikki ohjaavat –ongelmatilanteiden hyödyntäminen ohjaustyössä. Teoksessa Siipainen, M (toim.) Ohjauksen polkuja. Perusopetuksen oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan hyvät käytänteet. Opetushallitus.

Niemi, P. 2022. Tehostettu ja henkilökohtainen oppilaanohjaus. Opetushallitus.

Onnismaa, J. 2021. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki. Gaudeamus

Opetushallitus, 2015. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.

Opetushallitus. 2021. OPH-557-2021, 2021. LIITE 1 Muutosmääräykseen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 muutokset koskien opetuksen järjestäjän ohjaussuunnitelmaa sekä oppilaanohjausta. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Liite%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4yskirjeeseen%20OPH_557_2021.pdf

Opetushallitus, 2023. Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus. Opetushallitus.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tehostettu-henkilokohtainen-oppilaanohjaus>

Opetushallitus, 2023. Hyvän ohjauksen kriteerit. Opetushallitus

Opetushallitus, 2025. Perusopetuksen oppimisen tuen käsitteistö. Opetushallitus

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-oppimisen-tuen-kasitteisto>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Työn murros ja elinikäinen oppiminen. Elinikäisen oppimisen kehittämistarpeita selvittävän työryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:8.

Oppivelvollisuuslaki. 2020. 1214/2020. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saadokoelma/2020/1214>

Peavy R. V. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Psykologien Kustannus oy.

Suomen opinto-ohjaajat ry, 2021. Opinto-ohjaajan työn eettiset periaatteet.

<https://www.sopo.fi/yhdistys/eettiset-periaatteet/>

Vetovoimala, 2020. Vetovoimalan ohjausmalli -Hakeutumisvaiheen hyviä käytänteitä tukea tarvitsevan ohjaukseen. <https://www.valteri.fi/wp-content/uploads/2020/09/Vetovoimala-ohjausmalli.pdf>